

РОЗРОБЛЕННЯ СИСТЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ СОЦІАЛЬНИХ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Левицький Віктор Володимирович

кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів і кредиту
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

Анотація. У статті розглянуто поняття «економічної стійкості підприємства» та «соціальної стратегії розвитку підприємства». Визначено головні структурні елементи даних категорій, обґрунтовано взаємозв'язок між ними та систему підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку підприємства.

Ключові слова: економічна стійкість підприємства, соціальна стратегія розвитку підприємства, соціальна політика.

Abstract. The concepts of «economic sustainability» and «social development strategy» are considered in the article. Determined the main structural elements of these categories, grounded relationship between them and system for improving economic sustainability based on social enterprise development strategies.

Keywords: economic sustainability of the enterprise, social enterprise development strategy, social policy.

Сучасні тенденції соціально-економічного розвитку суспільства зумовлюють спрямованість діяльності підприємств на досягнення економічної стійкості. Підвищені вимоги до забезпечення стійкої виробничо-господарської, фінансово-економічної та організаційно-управлінської діяльності підприємств вимагають розроблення й реалізації ефективних підходів управління підприємством, серед яких головне місце належить соціальним стратегіям управління й розвитку. Оскільки внесення соціальної компоненти у загальний процес управління підприємством сприятиме його розвитку паралельно з підвищенням його економічної стійкості.

У зв'язку із зазначеними умовами набуває актуальності питання розроблення системи підвищення економічної стійкості підприємства на основі використання соціальних стратегій розвитку підприємства.

Значний внесок у дослідження питання забезпечення економічної стійкості підприємств зробили Л. Шеплі, Дж. Неш, А. Петрова, А. Томпсон, А. Стрікленд, О. А. Поліщук, І. К. Василенко, О. В. Іва-

нова та інші економісти. Зокрема Дж. Неш та Л. Шеплі розглядають забезпечення економічної стійкості підприємства як урахування інтересів різних груп стейкхолдерів [11, 12], а А. Петрова [8, с. 245], А. Томпсон та А. Стрікленд [9, с. 520] трактують економічну стійкість як працездатність системи, за якої вона та її підсистеми здатні виконувати певні функції. Однак у працях цих авторів питання підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку детально не розглядалися, а тому потребують подальшого вивчення.

Метою дослідження є розроблення системи підвищення економічної стійкості підприємства на основі використання соціальних стратегій розвитку підприємства. Для досягнення мети має бути вирішено низку завдань, зокрема:

- визначення змісту поняття «економічна стійкість підприємства», його факторів і структурних елементів;
- визначення ролі соціальної складової у структурі економічної стійкості підприємства;
- визначення змісту понять «соціальна стратегія розвитку» та «соціальна політика»;
- визначення поняття «система підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку підприємства» та його ключових елементів;
- встановлення взаємозв'язку між реалізацією соціальних стратегій розвитку підприємства та економічною стійкістю підприємства.

В умовах конкурентної боротьби перед кожним підприємством стоїть завдання не лише забезпечити повноцінне своє функціонування, але й ефективно управляти зовнішніми та внутрішніми загрозами, тобто займатися управлінням економічною стійкістю підприємства.

У сучасній економічній літературі єдиного підходу до визначення поняття «економічна стійкість підприємства» не існує. Так, на думку О. А. Поліщука, економічна стійкість – це здатність підприємства оптимально використовувати свій потенціал, що дозволяє швидко адаптуватися до динамічних змін зовнішнього середовища, в довгостроковій перспективі задовольняючи потреби всіх учасників господарської діяльності [6, с. 367]. І. К. Василенко вважає, що економічна стійкість підприємства – це фінансовий стан підприємства, господарська діяльність якого забезпечує в нормальних умовах виконання усіх його зобов'язань перед працівниками, іншими організаціями, державою завдяки достатнім доходам й відповідності доходів ви-

тратам [2, с. 315]. О. В. Іванова під економічною стійкістю підприємства розуміє здатність його економічної системи не відхилятися від свого стану за різних внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливів для ефективного формування й використання фінансових, виробничих і організаційних механізмів [4, с. 335]. Проаналізувавши такі підходи, економічну стійкість підприємства пропонуємо розглядати як:

- стан рівноваги підприємства;
- сукупність взаємопов'язаних структурних складових, об'єднаних єдиною метою;
- здатність оптимального використання власного потенціалу;
- здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам;
- стан підприємства, за якого формується система управління стабільним і прогресивним розвитком.

Узагальнивши підходи економістів, сформуємо власне визначення економічної стійкості підприємства, яка, на нашу думку, є здатністю підприємства ефективно функціонувати в динамічних умовах зовнішнього та внутрішнього середовищ, а також протистояти дестабілізуючому впливу негативних факторів, оскільки економічна стійкість підприємства формується під впливом визначених факторів [1, с. 84; 3, с. 143]. З огляду на різноманітність факторів, які впливають на економічну стійкість підприємства, можна визначити структурні елементи економічної стійкості (рис. 1) [4, с. 335; 10, с. 332].

Ринкові умови господарювання вимагають упровадження й використання сучасних інструментів управління ресурсним потенціалом підприємств, де особливу роль відіграє формування і зміцнення інтелектуально-кадрового потенціалу підприємства як передумови забезпечення його економічної стійкості. Саме тому дедалі більшого значення набувають питання забезпечення кадрової, соціальної та комунікаційної складових економічної стійкості підприємства. Зазначимо, що якщо підприємство у довгостроковій перспективі орієнтується на розвиток саме даних складових економічної стійкості, то можна стверджувати, що воно реалізує соціальну стратегію розвитку.

Основою соціальної стратегії розвитку підприємства є його соціальна політика, що є ефективною системою цілеспрямованої роботи з персоналом та об'єднує різні форми діяльності, має на меті створення згуртованого, відповідального та високопродуктивного колективу для реалізації можливостей підприємства адекватно реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах [5, с. 140].

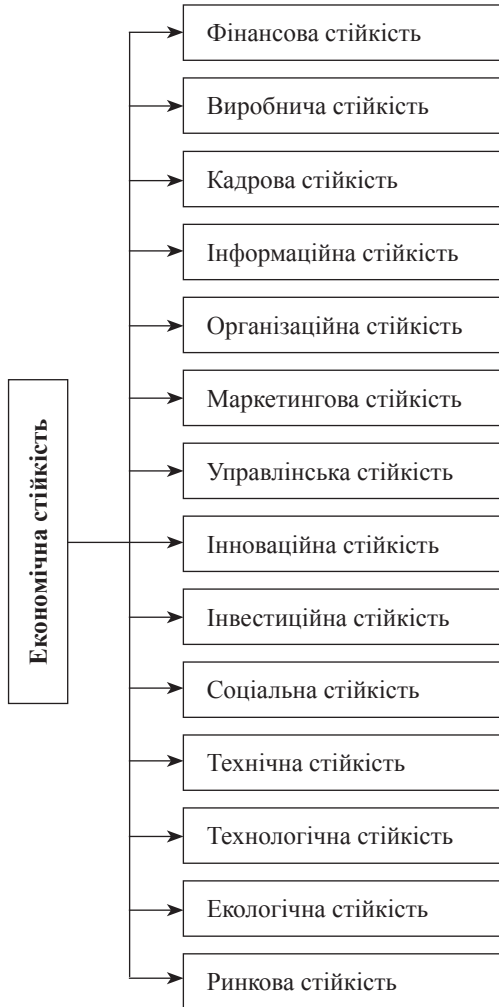


Рис. 1. Структурні елементи економічної стійкості підприємства

Зауважимо, що вітчизняні та закордонні економісти-науковці не дають єдиного визначення змісту поняття «соціальна стратегія розвитку підприємства». Так, наприклад, А. Кузнєцов зазначає, що соціальна стратегія розвитку в умовах соціально орієнтованої економіки має розглядатись як одна з ключових функціональних стратегій підприємства, яка спрямована на виявлення й задоволення потреб і очікувань зацікавлених у діяльності підприємства груп: власників, персоналу, суспільства в цілому [5, с. 182]. А. Петрова додає, що її основними

компонентами мають бути базова стратегія соціального розвитку (реалізація програми комплексного розвитку соціальної сфери підприємства) та цільові програми соціального розвитку (вирішення пріоритетних завдань соціального розвитку підприємства) [8, с. 293].

Узагальнивши підходи економістів, ми сформулювали власне визначення соціальної стратегії розвитку підприємства, яка, на нашу думку, є сукупністю засобів, заходів, методів і процедур, за допомогою яких здійснюється цілеспрямована діяльність підприємства щодо забезпечення належних соціальних результатів реалізації соціальної політики підприємства.

Соціальна стратегія розвитку підприємства розробляється з метою забезпечення нормального відтворення робочої сили, сприятливого соціально-психологічного клімату та підвищення ефективності діяльності підприємства, тобто в результаті її реалізації соціальне становище його працівників має не тільки не погіршитись, а й суттєво поліпшитись. Зазначимо, що соціальна стратегія розвитку відповідає загальній стратегії розвитку підприємства й може реалізовуватись у таких формах (табл. 1) [7, с. 304].

Таблиця 1. Форми реалізації соціальної стратегії розвитку підприємства

Форма реалізації	Характеристика
Зростання	Спрямоване на залучення персоналу високої кваліфікації з творчими й підприємницькими задатками. Для залучення та закріплення персоналу підприємство створює і підтримує такі умови: належну систему оплати праці й мотивації працівників; сприятливий соціально-психологічний клімат; постійне підвищення кваліфікації працівників; можливості службового просування й кар'єрного зростання. Такі проблеми, як перепідготовка працівників та надання їм соціальних гарантій, мають тут другорядне значення
Стабілізація	Спрямована на залучення, закріплення й стабілізацію персоналу. У даному випадку потреба в працівниках вищої кваліфікації зменшується. На перший план виступають проблеми внутрішнього переміщення працівників та їх перенавчання, посилення соціальних гарантій
Скорочення	Спрямоване на скорочення чисельності персоналу, укрупнення посад шляхом об'єднання обов'язків, скорочення витрат на забезпечення соціальних гарантій до рівня, визначеного чинним законодавством

На нашу думку, соціальна стратегія розвитку формується у вигляді планів або «програм дій», що базуються на інформації, зібраній на стадії аналізу внутрішнього середовища підприємства та ка-

дрового прогнозу. Інструментами реалізації соціальної стратегії підприємства при цьому є поточна кадрова робота, управління персоналом, заходи щодо його розвитку, підвищення кваліфікації, вирішення соціальних проблем щодо винагороди й мотивації. Що стосується підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку, то важливість даної функціональної складової полягає в тому, що від інтелекту, корпоративної культури й компетенції працівників залежить конкурентоспроможність підприємства, яка забезпечує його економічну стійкість. Система підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку підприємства, на нашу думку, є сукупністю нормативно-правових, адміністративних, управлінських та організаційних заходів, спрямованих на досягнення економічної рівноваги шляхом реалізації соціальної стратегії розвитку. На наш погляд, система підвищення економічної стійкості підприємства на основі соціальних стратегій розвитку підприємства має включати:

- політику зайнятості, що охоплює заходи забезпечення підприємства висококваліфікованим персоналом, створення привабливих умов праці, гарантування безпеки праці, створення можливостей для просування по службі з метою підвищення ступеня задоволення роботою;
- політику навчання, яка передбачає заходи з формування відповідної бази навчання, можливостей для підвищення кваліфікації працівників і реалізації прагнень до професійного зростання;
- політику оплати праці, що полягає у наданні достатньо високої, порівняно з іншими роботодавцями, заробітної плати, яка б відповідала досвіду, здібностям і ставленню працівника до своїх обов'язків, його трудовому внеску у результати роботи підприємства загалом чи структурного підрозділу зокрема;
- політику добробуту, яка ґрунтується на забезпеченні широкого набору соціальних пільг й благ, створенні умов, привабливих для працівників і взаємовигідних для них та для підприємства загалом;
- політику трудових відносин, що передбачає встановлення визначених процедур попередження виникнення конфлікту, вдосконалення системи управління, відносин із профспілками тощо.

Закономірно, що зацікавленість працівників у роботі та успішній діяльності підприємства тим вища, чим більшою є кількість наданих пільг і послуг, а також залежить від того, наскільки сума виплат перевищує законодавчо встановлений розмір. Отже, соціальне забез-

печення працівників, розвиток їх потенціалу й збереження здоров'я є основою підвищення економічної стійкості підприємства й запорукою його ефективного функціонування. На основі вищевикладеного матеріалу ми встановили взаємозв'язок між реалізацією соціальних стратегій розвитку підприємства й економічною стійкістю підприємства (рис. 2).

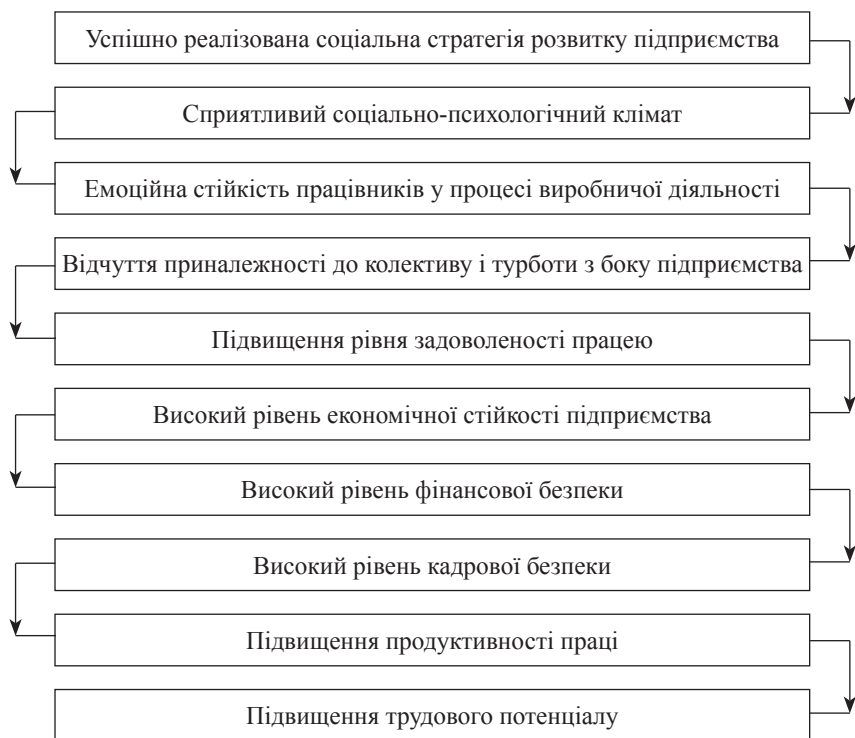


Рис. 2. Взаємозв'язок між реалізацією соціальних стратегій розвитку підприємства та економічною стійкістю підприємства

Отже, врахування менеджерами підприємств вагомої ролі соціальної стратегії розвитку, її форм і шляхів формування позитивно впливатиме як на рівень економічної стійкості, так і на ефективність функціонування та розвитку всього підприємства. В умовах конкурентної боротьби підприємства, які прагнуть зміцнити свої позиції, мають застосовувати нові підходи, принципи й методи організації діяльності, основою яких має стати економічна стійкість підприємства в тісному взаємозв'язку із соціальними стратегіями розвитку.

Отже, дослідження економічної стійкості підприємств підтверджує необхідність застосування комплексу заходів її забезпечення, починаючи з моніторингу досягнутого рівня стійкості та завершуючи заходами її підтримки шляхом розроблення й реалізації соціальних стратегій розвитку. Саме тому економічна стійкість підприємства потребує формування таких заходів її забезпечення, які б ґрунтувалися на чинниках впливу на її соціальну складову, а це в свою чергу можливо за умови застосування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій управління, своєчасної реакції на зміни зовнішнього середовища та стратегічного бачення майбутнього стану підприємства.

Література

1. *Ареф'єва О. В.* Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи з її забезпечення / О. В. Ареф'єва, Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8. – С. 83–90.
2. *Василенко В. О.* Антикризове управління підприємством: навч. посібник / В. О. Василенко. – К.: ЦУЛ, 2003. – 504 с.
3. *Городинська Д. М.* Економічна стійкість підприємства / Д. М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 10 (42). – С. 141–146.
4. *Іванова О. В.* Організаційно-економічна стійкість підприємства в умовах ринку / О. В. Іванова, П. П. Жуков // Экономические науки. – 2004. – Вып. 56. – С. 335–340.
5. *Кузнецов А. Л.* Стратегия социального развития коллектива предприятия в трансформационной экономике / А. Л. Кузнецов. – Екатеринбург, 2000. – 332 с.
6. *Поліщук О. А.* Теоретико-методологічні основи оцінки економічної стійкості сільськогосподарських підприємств / О. А. Поліщук // Економіка: проблеми теорії та практики. – Д., 2007. – Вип. 225. – Т. 2. – С. 367–374.
7. *Пушкар Р. М.* Менеджмент: теорія та практика [підручник] / Р. М. Пушкар, Н. П. Тарнавська. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 490 с.
8. Стратегический менеджмент / Под ред. А. Н. Петрова. – СПб.: Питер, 2006. – 496 с.
9. *Томпсон А.* Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа / А. Томпсон, Дж. Стрикленд; Н. В. Шульпина; пер. с англ. – 12-е изд. – М.: Вильямс, 2006. – 928 с.
10. *Харчук Т. В.* Характеристика економічної стійкості підприємства та її елементів / Т. В. Харчук // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 34. – С. 332–335.
11. *Nash John Forbes.* Continuity of solutions of parabolic and elliptic equations / John Forbes Nash // Amer. J. Math. – 1958. – Vol. 80. – P. 931–954.
12. *Shapley Lloyd Stowell.* Economic and environmental risk and uncertainty: new models and methods / Lloyd Stowell Shapley. – 1997. – 265 p.